

Laaddienst: 5 februari 2012
 Kapelkerk, Laat 80, Alkmaar
 Voorganger: Marius de Geus
 Serie: Inclusief denken
 Thema: Insluiten en uitsluiten
 Tekst: het verhaal van Jozef

De kinderen van Jacob verkopen hun broer Jozef
 Konstantin Flavitsky, 1855 olieverf op doek

Insluiten en uitsluiten

Het onderwerp van vandaag is: de spanning tussen insluiten en uitsluiten. Wij willen niemand uitsluiten. Maar kan dat wel?... Soms lukt het niet! Dat dilemma kwamen wij tegen in de voorbereidingsgroep. Iedereen kan zich wel eens buitengesloten voelen. Of toch anderen uit-sluiten. Mijn belang kan botsen met het belang van anderen.

De vraag is: Hoe ga je om met zulke tegengestelde belangen? Is het te voorkomen dat mensen worden uitgesloten? En zo ja, hoe dan?

In plaats van de bijbeltekst die in de folder staat hebben wij gekozen voor een bijbelverhaal waar het steeds over in- en uitsluiten gaat. Het lange verhaal van Jozef. Het hele terrein van het 'inclusieve denken' (ons hoofdthema) wordt erin verkend: de kunst van het 'en-en' zeggen

in plaats van 'of-of'. Niet 'ik of jij' maar 'ik en jij'.

Jozef weet hoe het is om anderen uit te sluiten, én om zelf uitgesloten te worden. En óók om mensen juist te omarmen en 'in' te sluiten. Dat verhaal willen we in grote trekken volgen.

Wij maken gebruik van de nieuwe kinderbijbel Het begon met licht van Gerrie Huiberts uit Egmond aan Zee, geschreven in 2010. Veel details laat zij weg. Daardoor komt de grote lijn goed uit, hoe de posities van in- en uitsluiten in het verhaal telkens wisselen. En hoe Jozef daardoor leert om inclusief te denken.

Een detail dat de kinderbijbel weglaat, maar dat ik straks wel naar voren wil halen is het feit dat Jozef jong zijn moeder verliest. De gewone bijbel vertelt het in een paar zinnen. Maar ondergronds werkt het hoofdstukken-lang dóór. De afwezigheid van Jozefs moeder, Rachel, ligt als een schaduw over Jozefs leven.

En is voor mijn gevoel het geheim ín dat verhaal.

Monoloog van Jozef

Sinds ik hier achter slot en grendel zit – 'ingesloten', maar feitelijk buitengesloten – moet ik steeds maar weer aan thuis denken. Mijn kleine broertje Benjamin, ons zonnetje in huis. De hele familie, we waren allemaal gek met hem, mijn vader voorop! Hij was van al zijn kinderen het meest dol op hém. En op mij natuurlijk. Ik denk, omdat we zo op onze moeder lijken. Rachel, zo heette ze. Ik vergeet nooit hoe lief ze was. En zó mooi.

Vaders andere relaties waren hem min of meer overkomen, zei hij ooit tegen me. Ja, hij hield eigenlijk altijd alleen maar van Rachel, mijn moeder. Dat zei hij erbij. Vanaf het eerste moment dat hij haar zag. Mijn moeder! - Benjamin werd geboren, maar zij ging eraan dood. Gestorven aan haar moederschap...

Ik zie haar nog elke dag vóór me. Zij was eerlijk waar de liefste moeder van de hele wereld! Ze had wel de hele wereld in haar armen willen sluiten. Zoals zij zorgde! Ze wist overal wat van te maken. Pas je maar aan, zei ze dan, dat geeft je altijd een nieuwe kans voor wat goeds in het leven. Behalve toen dus. Maar ik heb het wel onthouden.

Mijn moeder wilde zo graag nog een kindje erbij. Dat heeft ze me destijds verteld, toen ze in verwachting was van Benjamin.

Jij bent al groot genoeg om dat te begrijpen, zei ze. Dáárom had ze mij vroeger ook Jozef genoemd, vertelde ze. 'Nog één erbij', zo iets betekent dat in het Hebreeuws, onze taal. 'Jozef, moge de Eeuwige mij er nog een zoon bij geven', zei ze heel plechtig. Dat was haar bede geweest, en die wens was toen dus bezig uit te komen.

Ik heet dus Jozef, eigenlijk Josééf (zo zei zij het altijd), maar voor de mensen hier is het een vreemde naam. Aan mijn Egyptisch kun je het de laatste tijd echt niet meer horen! Alleen dus mijn naam, daarmee blijf ik een buitenlander. Ik spreek de taal hier alsof ik erin geboren ben. Totdat... iemand vraagt: Hoe heet je? Dan zeg ik 'Jozef, zeg maar Jozef', en meteen voel ik me weer vreemdeling. Buitengesloten.

De taal goed spreken, ja, dat kon ik destijds in Kanaän ook al. Ik pas me aan, dat heb ik van mijn moeder geleerd. Vader zei altijd: "Denk erom, wij zijn en blijven vreemdelingen hier, 'bijwoners'. Net als jullie grootvader Isaäk en mijn grootvader Abraham, die uit Ur der Chaldeeën was gekomen. Bijwoners."

Maar dát vond ik onzin. Je hoeft je niet overal bij neer te leggen! Liefst was ik koning van Kanaän geweest, dan ben je zelf de norm! Diep in zijn hart had vader dat vast ook, dat je ondanks alles de eerste wilt zijn. En hij zag 't in mij! Waarom gaf hij me anders die mantel?

De anderen, mijn tien grote broers, snaptten die ambitie van ons niet. Ze leken alleen maar jaloers. En dat snapte ik weer niet, toen. Achteraf bekeken nam ik ze gewoon niet serieus. Ergens bekeek ik ons hele gezin met de ogen van mijn vader Jacob, denk ik.

Als Rachel, mijn moeder, was blijven leven, was het misschien wel heel anders gegaan allemaal. Zij was voor hem altijd alles geweest. Voor hem telden dan ook alleen háár kinderen, zo leek het. En zo was het ook. Feitelijk trok hij ons voor, Benjamin en mij.

En natuurlijk voelden de anderen zich achteruitgezet.

Totdat... ze de kans kregen wraak te nemen: "Jij gaat naar Angstland!" schreeuwden ze, "Dat zal je leren!" 'Angstland', zo werd Egypte bij ons thuis genoemd.

Ik huilde, smeekte om genade. Maar niks genade! Ze wilden me kwijt. Niemand van hen wilde voor een ander onderdoen, dat ook.

Nu achteraf begrijp ik het allemaal beter, na alles wat ik hier heb meegemaakt aan ups en downs, deze jaren. Merendeels 'downs' trouwens, maar een 'Angst-lánd'? Nee, dat is het hier niet, dat merkte ik zelfs al in de karavaan hiernaartoe.

"Jozef, pas je aan," heb ik meteen tegen mezelf gezegd. "Niet obstinaat wezen of agressief. Wees zuinig op jezelf, jij bent hun koopwaar. Die kamelenmensen willen ons natuurlijk in zo goed mogelijke conditie op de markt brengen."

Ik zorgde wel dat ik geen klappen kreeg. Hun belang was mijn belang!

Mensen zijn gewoon aardig tegen je, ondergeschikte of niet. Als jij maar laat merken dat je hén ziet zitten. Zo ging het hier in Egypte ook. Ik kwam bij Potifar terecht, een eerlijk iemand met allure. Hoge militair, veel invloed. Maar een prima meester, dat méén ik. Ik dacht: Ik heb geboft met deze baas. En dat was ook zo.

Totdat... hij zijn vrouw geloofde in plaats van mij. Van één kant nog begrijpelijk ook, vanuit zijn positie dan. Zo'n man is het. Maar voor mij was het vreselijk. Zó onrechtvaardig!

Moest ik me wéér aanpassen.

Ik stond absoluut in mijn recht, ook al ben ik een slaaf. Alsof je dan geen rechten hebt!...

Ik verwacht nog altijd dat 't een keer uitgezocht wordt, en dat ze me rehabiliteren. Net als toen met die schenker van de farao. Die stond ook volkomen in zijn recht, dat bleek duidelijk uit zijn droom.

Hij zou nog een goed woordje voor me doen, toen hij vrij kwam. Heeft niet gewerkt. Nóg niet, maar je weet nooit. Trouwens, ik heb nog nooit zo iets gedroomd als hij, over mezelf.

Nu ik dat zo zeg, - ik moet bekennen dat ik eigenlijk helemaal niet meer droom, al jaren niet meer. Zou God geen dromen meer sturen? Hij kan me toch niet vergeten zijn!

Ik vergeet mijn mensen toch ook niet, mijn vader, mijn moeder. Ach, - moeder!...